

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله تک‌نگاشت‌های
الگوی اسلام ایران پیشرفت

توسعه اسلام ایران بر مبنای پیوند با ریشه‌های فرهنگ و بوم

با تأکید بر اجماع اندیشمندان حوزه و دانشگاه

پیشگفتار

تعیین مبانی، ارکان، چارچوب و مسیر پیشرفت کشور در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران باید با مشارکت گسترده و حضور همه جانبه دانشمندان، محققان، نخبگان دانشگاهی و حوزوی و جوانان این مرز و بوم صورت گیرد. به گواه تاریخ و تجارب گذشته، پیشرفتی همه جانبه و پایدار خواهد بود که مبانی اسلامی و اقتضائات ایرانی در آن توأمان مورد توجه باشد.

اینک مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در آستانه اتمام سه سال تلاش‌های علمی، تخصصی و فکری درباره پیشرفت اسلامی ایرانی، برگزاری نشست‌های علمی و تخصصی، تاسیس اندیشکده‌های مرکز، انتشار صدها مقاله ارزشمند و تهیه نقشه راه تدوین الگو و انجام برخی از مراحل آن، در نظر دارد با هدف تولید دانش و گسترش و تعمیق ادبیات موضوعی در حوزه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، آثاری را به صورت تک نگاشت‌های علمی فاخر منتشر نماید. تک نگاشت نوشتاری تخصصی و نیمه مبسوط است که توسط یک پژوهشگر خبره در یک موضوع خاص نگاشته می‌شود. تک نگاشت از نظر حجم و محتوا حد فاصل مقاله و کتاب است و نویسنده با پردازش و تحلیل یافته‌ها و مطالعات تخصصی پیشین و افزودن یافته‌های پژوهشی جدید خود و تحلیل جامع و منسجم آنها افق‌های تازه‌ای را در زمینه مورد بررسی می‌گشاید.

سلسله تک نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که در مجلدات مختلف منتشر می‌شوند، حاصل تلاش جمعی از استادان، اندیشمندان و محققان دانشگاهی و حوزوی است که مراحل مختلف نگارش، ارزیابی، ویراستاری، تدوین و انتشار را با نظارت متخصصان و اهل فن گذرانده است و در اختیار صاحب‌نظران قرار می‌گیرد. در پایان از مساعدت‌ها و تلاش‌های ارزنده نویسندگان تک نگاشت‌ها و داوران و مراکز مختلف علمی و پژوهشی که ما را در تهیه، تدوین و انتشار این سلسله یاری رساندند، تقدیر و تشکر می‌شود. امید است این محتوای علمی بتواند افق‌های نو و روشنی را در پیش چشم متخصصان دانشگاهی و حوزوی بگشاید و هر روز در طی مسیر تدوین و تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت گام‌های بلندتر و استوارتری برداشته شود.

فهرست

۷.....	چکیده.....
۹.....	مقدمه و بیان مسئله.....
۱۱.....	مبانی نظری پیشرفت و پیشرفت اسلامی ایرانی.....
۱۲.....	الگوی غربی پیشرفت.....
۱۳.....	تئوری امپریالیسم.....
۱۵.....	تئوری نوسازی.....
۱۷.....	تئوری وابستگی.....
۱۹.....	تئوری نظام جهانی.....
۱۹.....	پیوند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با الگوی غربی پیشرفت، با تأکید بیشتر بر روی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.....
۲۰.....	برخی نظرات اندیشمندان ایرانی: موانع فرهنگی و اجتماعی توسعه.....
۲۰.....	دیدگاه دکتر مصطفی از کیا.....
۲۱.....	دیدگاه دکتر حسین عظیمی آرائی رویکرد نهادگرا به توسعه ایران.....
۲۳.....	دکتر مهدی طالب و نظریه پیوند توسعه‌ای.....
۲۵.....	پیوند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با الگوی غربی پیشرفت، با تأکید بیشتر بر روی الگوی غربی پیشرفت.....
۲۶.....	برخی نظرات اندیشمندان ایرانی.....
۲۶.....	تئوری‌های رشد.....
۲۷.....	تولید.....
۲۸.....	مکتب اکلا.....
۲۸.....	توسعه اجتماعی.....
۳۱.....	تحلیل و ارائه شاخص‌های توسعه اجتماعی.....
۳۶.....	عدالت اجتماعی.....
۳۸.....	عدالت.....
۴۳.....	عدالت از منظر امام خمینی (ره).....
۴۷.....	گفتمان عدالت از دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای.....
۵۵.....	شاخص‌های نظری عدالت اجتماعی.....
۵۶.....	شاخص‌های راهبردی عدالت اجتماعی.....
۵۶.....	شاخص‌های فرهنگی-اجتماعی عدالت اجتماعی.....

۴۷	شاخص‌های اقتصادی عدالت اجتماعی.....
۶۴	شاخص‌های سیاسی عدالت اجتماعی.....
۷۲	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۷۷	منابع.....

چکیده

یکی از مناقشه‌آمیزترین کلمات در طی دو سه قرن اخیر کلمه «توسعه» یا development بوده است؛ کلمه‌ای که زمینه‌های پیدایش آن با انقلاب صنعتی و رنسانس در اروپا در قرن ۱۸ شروع شد و در طی قرون بعد گسترش یافته و مباحث بیشتری را در زیر نفوذ خود قرار داد؛ عناصری نظیر رشد اقتصادی، توسعه صنعتی و تکنولوژیکی؛ و در سال‌های اخیر، آزادی، توسعه اجتماعی و عدالت اجتماعی. اما توسعه هیچ‌وقت بدون هزینه نبوده است و همگام با گسترش آن در غرب، استعمار و استثمار در کشورهای غیرغربی را نیز در پی داشته و تا حدودی توسعه خود را مدیون آن‌ها نیز است. کشورهای عقب‌مانده نیز، خود را ملزم به دنباله‌روی از سبک و سیاق کشورهای غربی می‌دیدند و تنها راه توسعه را بر حسب نظریات نوسازی، توسعه به سبک آمریکایی و غربی و یا - بر حسب نظریات وابستگی - توسعه خود را وابسته به عوامل خارجی می‌دیدند. ایران نیز مثل اکثر کشورهای در حال توسعه، درگیر این مباحث است و باید برای توسعه خود راهکاری بیندیشد که متناسب با فرهنگ و سنت اسلامی ایرانی باشد؛ در غیر این صورت، مثل بقیه کشورها به توسعه به سبک نوسازی رو بیاورد و عوامل داخلی توسعه را نادیده بگیرد. این تک‌نگاشت به ارائه سه نظریه در قالب پیشرفت اسلامی ایرانی پرداخته است که منطق این تقسیم‌بندی بر حسب تجربیات علمی و دانشگاهی محقق صورت گرفته است که باید در کنار توسعه اجتماعی و عدالت اجتماعی مدنظر قرار گیرد: (۱) الگوی غربی پیشرفت؛ (۲) پیوند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با الگوی غربی پیشرفت، با تأکید بیشتر بر روی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ و (۳) پیوند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با الگوی غربی پیشرفت، با تأکید بیشتر بر روی الگوی غربی پیشرفت. از این‌رو در این نوشتار هدف به چالش کشیدن این دیدگاه‌ها و بحث و نتیجه‌گیری درباره این نظرات است و دیدگاه

محقق در قالب نظریه دوم و مباحث توسعه اجتماعی و عدالت اجتماعی مورد بحث و تحلیل قرار گرفته است.
کلیدواژه‌ها: پیشرفت اسلامی ایرانی، عدالت اجتماعی، توسعه اجتماعی، پیوند، ریشه‌های فرهنگی و بومی، اندیشمندان حوزه-دانشگاه.